

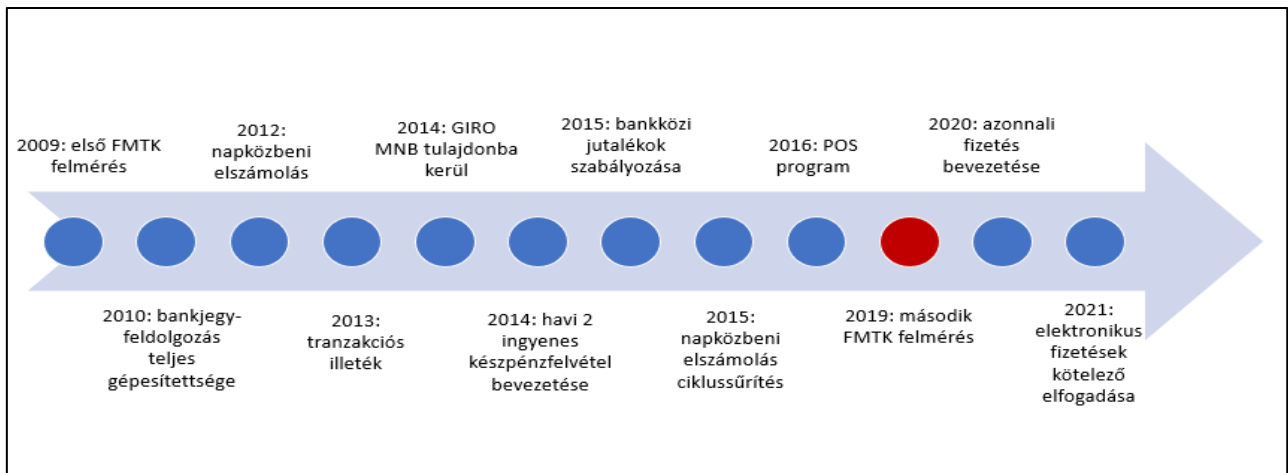
Az elektronikus fizetések hatékonysága nőtt a legnagyobb mértékben 10 év alatt

Kártya, készpénz, átutalás netán még mindig sárga csekk? Milyen fizetési módokat használ a magyar társadalom és azok használatának milyen költségei vannak nemzetgazdasági szinten?

A pénzforgalom hatékonyságának vizsgálata érdekében a Magyar Nemzeti Bank 2020-ban felmérte a fizetési módok társadalmi költségeit (FMTK). E kutatás eredményeit összefoglaló tanulmány legfontosabb következtetéseit ismertetjük kétrészes cikksorozatunkban. A sorozat első részében az elektronikus fizetések esetében történt hatékonyságnövekedést mutatjuk be, míg a második részében a készpénzes folyamatokat és azok hatását a pénzforgalomra.

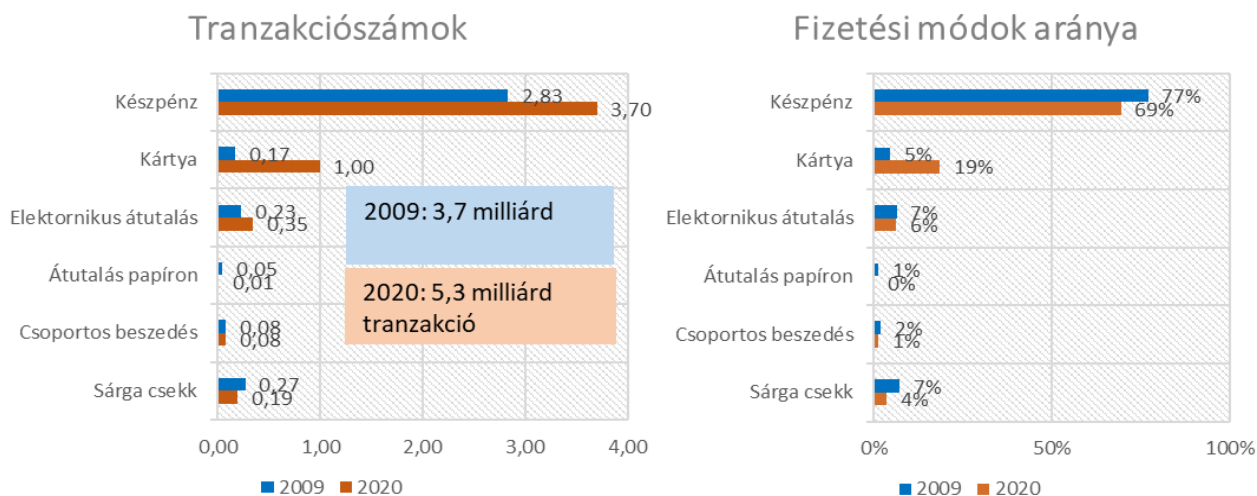
A pénzforgalom evolúciója folyamatos, így egyre több és fejlettebb opció közül választhatjuk ki az egyes fizetési helyzetekben az egyénileg preferált fizetési módot és eszközt, hiszen napjainkban már néhány másodperc alatt utalhatunk pénzt, érintésmentesen fizethetünk kártyával, vagy akár okostelefonnal vagy okosórával. Ehhez nagyban hozzájárult a jegybank aktív fellépése is, mind szabályozási szerepkörével, mind koordináció elősegítésével, mind tulajdonosi szerepvállalásával.

1. ábra: A hazai pénzforgalmat befolyásoló tényezők

A pénzforgalom a fenti intézkedések hatására jelentősen átalakult, közel másfélszer annyi tranzakciót végeztünk a vizsgált időszakban, mint 10 évvel ezelőtt. A tranzakciós darabszámok változása mögött többek között az infrastruktúra nagy mértékű fejlődése, illetve a fizetési módok innovációja és a fogyasztói szokások változása áll. **Az összes tranzakción belül a készpénzes tranzakciók becsült darabszáma 30 százalékkal emelkedett, a kártyás tranzakciók száma pedig közel az ötszörösére nőtt.** A tranzakciók kétharmadában továbbra is készpénzzel fizettek, melyet a kártyahasználat követ, a tranzakciók ötödével.

2. ábra: A főbb fizetési módok tranzakciószáma (milliárd darab), illetve a tranzakciók aránya 2009-ben és 2020-ban

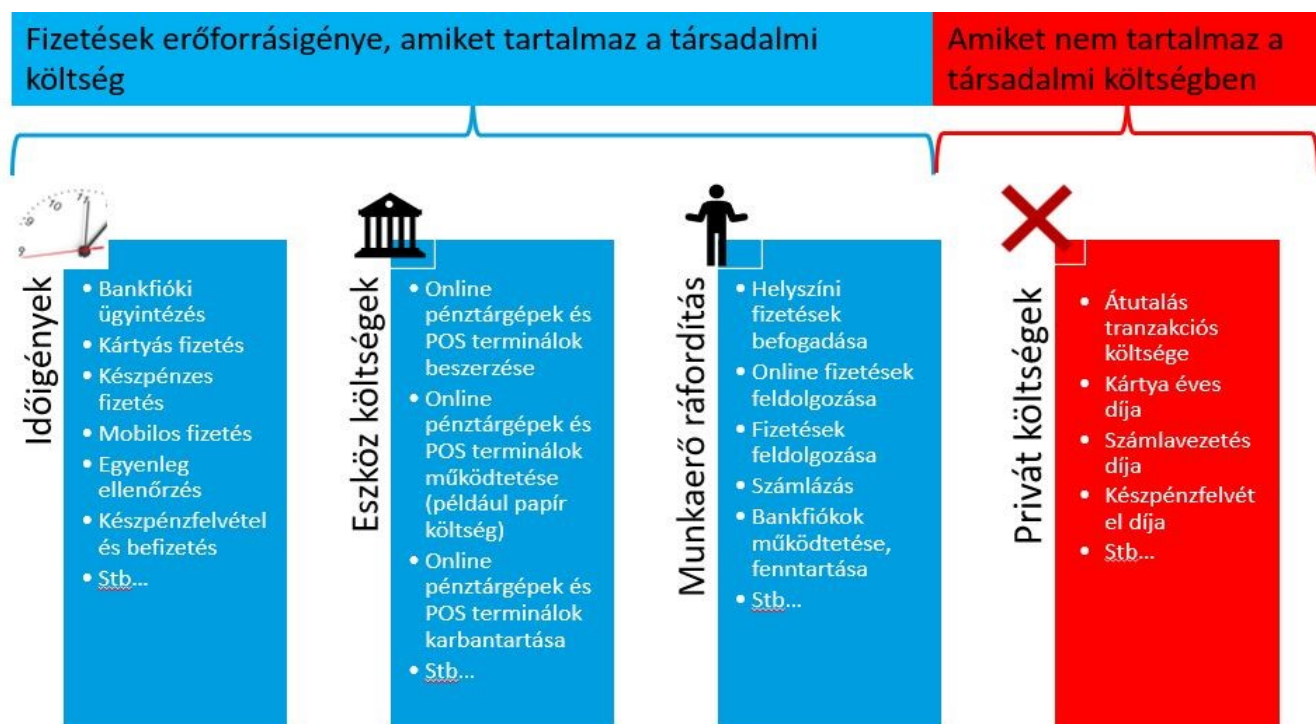

Megjegyzés: Mivel a költségadatok 2019-re, illetve egyes szektorok esetében 2020-ra vonatkoznak, ezért az ábrán a 2020-as tranzakciószámokat jelenítettük meg.

Forrás: MNB

A társadalmi költségek csökkentésével, ezáltal a pénzforgalom folyamatos hatékonyságjavulásának támogatásával és gyorsításával javítható a teljes gazdaság teljesítménye és versenyképessége, ezért fontos, hogy a Magyar Nemzeti Bank (MNB) folyamatosan nyomon kövesse a társadalmi költségek változását és amennyiben szükséges fejlesztési és szabályozási javaslatokat tegyen. De mi is az a társadalmi költség? A fizetési módok társadalmi költsége a gazdaság különböző szereplőinek saját költségeiből (például időráfordítás, eszközberuházás, karbantartás) áll. A szereplők egymás között fizetett díjait, tehát a privát költségeket (például számlavezetési díj, tranzakciós díj stb.) (3. ábra) azonban nem kell figyelembe venni. Ezek a díjak ugyanis az egyik szereplőnél a kiadási, a másik szereplőnél pedig a bevételi oldalon jelennek meg, összértékben kiegyenlítik egymást, tehát a teljes fizetési lánc szintjén nem befolyásolják a költségeket. Fontos látni, hogy a tanulmányunkban közölt eredmények nem azt mutatják, hogy egy konkrét állampolgár, vállalkozás vagy intézmény mely fizetési mód választása esetén fizet kevesebb díjat a szolgáltatásért, hanem arra mutatnak rá, hogy az egyes fizetési módok ösztársadalmi szinten mennyire hatékonyak.

3. ábra: Fizetési módok társadalmi költségeinek elemei

Az elektronikus fizetési módok alapvetően a pénzügyi teljesítés lebonyolításához szükséges erőforrás-megtakarítással járulnak hozzá a társadalmi szintű hatékonyságnöveléshez. Ez lehet időmegtakarítás (például nem szükséges személyesen is elmenni a tranzakció helyére, így megspórolható az utazási idő), fizetési tranzakciók hatékonyabb feldolgozása (például automatizált számlázási folyamatok bevezetése a vállalatoknál), vagy alacsonyabb eszközigeny (például nem szükséges egy teljes bankfiók, hanem elegendő egy internetes felület fejlesztése).

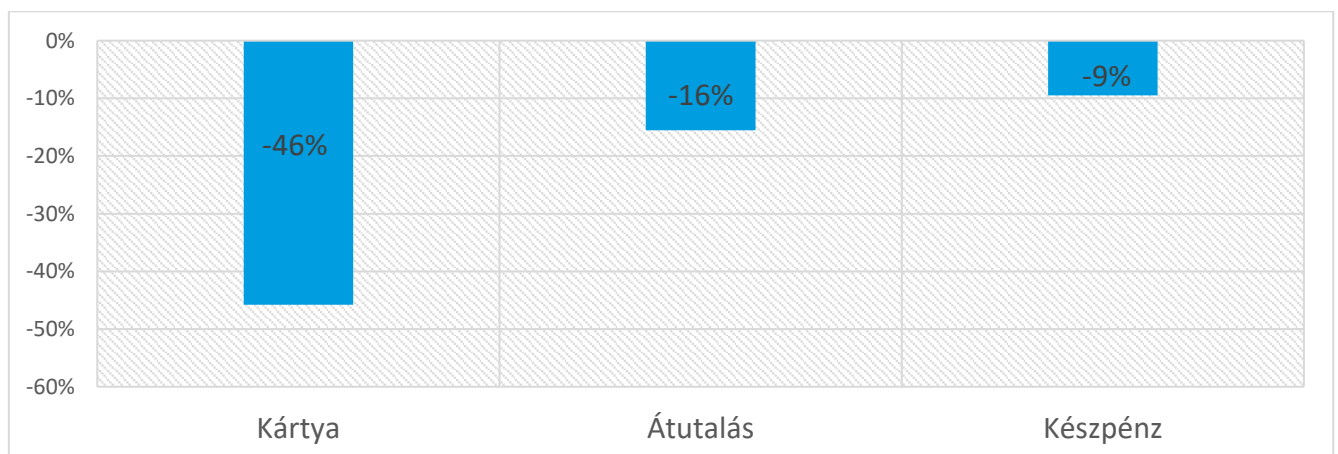
A bemutatott módszertan segítségével számolt összes társadalmi költség (832 milliárd forint) közel 46 százaléka a leggyakrabban használt fizetési módhoz, a készpénzhez köthető, ezt követi a kártya és az átutalás, 28, illetve 15 százalékkal. A fizetési lánc szereplői közül a legnagyobb költségek a kiskereskedőknél és a vállalatoknál jelentkeztek, elsősorban azért, mert ebben a szektorban megy végbe a legtöbb tranzakció és itt jelentkezik az annak lebonyolításához szükséges költségek nagy része. Ilyen például a tranzakciókat lebonyolító alkalmazottak bére, illetve az ehhez szükséges eszközök költsége, gondoljunk csak az online pénztárgépek kötelező használatára, vagy a POS terminálok üzemeltetésére.

A főbb fizetési módok esetében a 2009 óta eltelt évtized alatt jelentős hatékonyságnövekedés figyelhető meg. A kártyánál a felével, átutalásnál hatodával, készpénz esetében pedig tizedével csökkent az egy tranzakcióra jutó korrigált költség 2009-hez képest. Ahhoz, hogy a 2009 és 2019

közötti időszakot és a fizetési módok társadalmi költségét össze tudjuk hasonlítani, szükséges az infláció és a bérnövekedés hatásait kiszűrni. Az inflációval és bérrrel korrigált 2019-es költségek és a 2009-es költségek különbsége magyarázatot adhat a különböző fizetési módokban történt hatékonyságbeli változásokra az elmúlt 10 évben, ezek a különbségek láthatók a 4. ábrán. Az egy tranzakcióra jutó költségeket leginkább a nagy mértékű tranzakciószám növekedés és az 1. ábrán látható különböző intézkedések befolyásolták. **Mivel napjainkra a legtöbb kiskereskedelmi fizetési helyzetben megteremtődött az elektronikus fizetés lehetősége, így a következő években az elektronikus forgalom bővülésével az egy tranzakcióra jutó költség várhatóan tovább csökkennek.**

$$\text{Egy tranzakcióra jutó társadalmi költség} = \frac{\text{adott tranzakciótípus összes társadalmi költsége}}{\text{adott tranzakciótípus összes tranzakciójának darabszáma}}$$

4. ábra: Az egy tranzakcióra jutó (fajlagos) társadalmi költségek változása (2019 korrigált társadalmi költség és 2009-es társadalmi költség változása)

A cikksorozat következő részében a készpénzt érintő hatékonyságnövelő intézkedéseket, illetve a készpénz használatához kapcsolódó társadalmi költségeket mutatjuk be.

„Szerkesztett formában megjelent a Portfolio.hu oldalon 2020. július 15.-én.”